
Ronde 7

*Anne Middelweerd & Marike Kwakman
Hogeschool van Amsterdam
Contact: m.l.kwakman@hva.nl
a.middelweerd@hva.nl*

Succes met taal in je curriculum: vergroot de taalontwikkelkansen van studenten

1. Taal onder de loep: een casus

Voor een beroepsopdracht moeten eerstejaarsstudenten van de opleiding Pedagogiek aan de Hogeschool van Amsterdam (HvA) de rol onderzoeken van maatschappelijke vraagstukken bij opgroeiende kinderen. Op basis hiervan ontwerpen zij voor hun stageplek een interventie die bijdraagt aan verbinding en sociale cohesie. Een mooie opdracht, vinden wij als Taalteam van de HvA. Het product dat zij moeten opleveren is relevant voor een toekomstig pedagoog en komt voort uit de praktijk. Ook is helder geformuleerd wat van de studenten verwacht wordt van het eindproduct en van de weg daarnaartoe. De uitwerkingen lieten, wat betreft taalniveau, echter soms nog te wensen over. Daarom werden wij gevraagd om de opdracht eens onder de loep te nemen.

Als Taalteam van de HvA houden we ons in het kader van taalbeleid bezig met de vraag hoe een opleiding zoveel mogelijk taalontwikkelkansen kan bieden om ervoor te

zorgen dat studenten hun hbo-studie succesvol kunnen doorlopen en als startbekwame professional aan de slag kunnen. We kijken hiervoor naar wat studenten wel (en niet) moeten kunnen op het gebied van taal.

In gesprek met de opleiding Pedagogiek kwamen we erachter dat wel gedetailleerd beschreven was wat studenten moesten opleveren, maar niet hoe ze dat konden aanpakken. Zo werden studenten bijvoorbeeld aangemoedigd om voor hun onderzoek, indien nodig, professionals of andere betrokkenen te interviewen, maar was de manier waarop zij dit konden doen (en welke taal ze daarbij nodig hebben) geen onderdeel van de module. Van zo'n 'verborgen curriculum' was ook sprake bij andere opdrachten die we onder de loep namen. Naar aanleiding hiervan hebben we met de opleiding gekeken naar taal in het vernieuwde curriculum van het eerste studiejaar.

In deze tekst zullen we nader toelichten hoe we taal in het curriculum analyseren met betrokkenen van opleidingen, waarom dit een laagdrempelige manier is om het gesprek over taalvaardigheid en taalbewust onderwijs aan te gaan en wat voor praktische resultaten dit kan opleveren.

2. *Constructive alignment* en drie C's

Taal is een uitingsvorm van cognitieve competenties en vakcompetenties. Idealiter neemt de complexiteit van de materialen, opdrachten en vaardigheden tijdens de studie toe, en de begeleiding door docenten juist af. De koppeling van *constructive alignment* (Biggs 1999) aan cognitieve vaardigheid ligt aan basis van ons taalbeleid. De totstandkoming van dit uitgangspunt is te lezen in de HSN-bundel van 2014 (zie: van Eerd 2014). Het komt erop neer dat we uitgaan van drie basisvragen:

1. Wat wil je dat studenten aan het einde van de opleiding kunnen (curriculum)?
2. Hoe weet je of studenten dat kunnen (toetsing)?
3. Hoe draagt het onderwijs bij aan het behalen van die doelstellingen (didactiek)?

Deze vragen hebben we vervat in drie C's: Curriculum, Check (materiaal en toetsing) en College (didactiek). Als je optimale taalontwikkelkansen wilt creëren voor studenten, dan zul je op alle drie de vlakken aandacht moeten besteden aan de ontwikkeling van taal.

3. Curriculumanalyse: verborgen curriculum en andere opbrengsten

In onze sessie op de HSN-conferentie gaan we dieper in op een van de onderdelen van de drie C's: de curriculumanalyse. Dit is een laagdrempelige manier om met het docententeam in gesprek te zijn over wat van studenten verwacht wordt op het gebied

van taal(vaardigheden). Ook kan de analyse ingezet worden voor bewustwording over de rol van taal in het curriculum.

Als eerste stap bij de analyse brengen we in kaart wat van een startbekwame professional verwacht wordt qua vaardigheden en in beroepsproducten. Zo kan het docententeam (later) controleren of alle genoemde vaardigheden en producten wel in het curriculum van de opleiding zijn opgenomen. Vervolgens laten we per vak een overzicht van het curriculum van de opleiding invullen, op basis van zes aspecten (zoals cognitieve complexiteit van de opdracht, mate van instructie en feedback op taal). Dit overzicht biedt ons aanknopingspunten om onder meer iets te zeggen over de opbouw van de complexiteit in opdrachten, over hoeveel individuele taalontwikkelkansen studenten krijgen en over wat de (mogelijke) spreiding is van de producten die gevraagd worden. Een goede spreiding kan de werkdruk van studenten en docenten verminderen. Ook biedt het overzicht een uitgelezen mogelijkheid om een verborgen curriculum zichtbaar te maken. Als voorbeeld van een verborgen curriculum noemen Berkenkotter & Huckin (in: van Kruiningen 2023) dat studenten een tekstsoort bij een opdracht moeten opleveren, waarbij geen instructie wordt verzorgd en kennis over tekstsoorten niet expliciet wordt gemaakt. Ook verwachtingen van docenten en de eisen die zij aan de taaltaken in het hoger onderwijs stellen, vormen vaak een onderdeel van het verborgen curriculum (van Kruiningen 2023). Als taaltaak kan daaraan, wat ons betreft, ook het lezen van beroepsteksten nog worden toegevoegd. Vaak verwachten docenten onterecht dat studenten dit in het eerste jaar al volledig zelfstandig kunnen.

Op basis van onze analyse bepalen we met de opleiding de vervolgstappen. De opbrengsten bij de opleidingen zijn divers. Het heeft bijvoorbeeld geleid tot een vermindering van het aantal verslagen, tot een format voor het natuurwetenschappelijk verslag, maar ook tot voorbeelduitwerkingen van toetsvragen op verschillende cognitieve niveaus, met voorbeelden van de bewoordingen die daarbij gebruikt moeten worden (academisch en vakspecifiek). De meest recente opbrengst is een checklist voor het expliciteren van taaldoelen.

4. Samen werken aan taaldoelen in het curriculum

Hoe ging het verder bij de opleiding Pedagogiek? Eén jaar na onze eerste sessie ligt er voor het eerste studiejaar een nieuw curriculum met expliciete aandacht voor taal. Nadat we samen de taaldoelen per vak in kaart hebben gebracht en het verborgen curriculum zichtbaar hebben gemaakt, zijn we in verschillende bijeenkomsten aan de slag gegaan met het expliciteren van taaldoelen in de lessen. Dit heeft geleid tot een (begin van een) doorlopende taallijn, waardoor voor alle docenten én studenten inzichtelijk is bij welk vak aan welke taaldoelen gewerkt wordt. In studiehandleidingen worden inmiddels opgedane en nog te leren taalvaardigheden genoemd, inclusief op te leveren

producten. De docenten hebben hierbij goed gekeken naar de taalvaardigheden die ze expliciet toetsen en naar de taalvaardigheden waaraan aandacht besteed wordt zonder dat ze deze beoordelen. Verder zijn inmiddels de eerste stappen gezet om in elke lesvoorbereiding taaldidactiek een duidelijke plaats te geven.

Een andere mooie opbrengst van onze sessies met de docenten van deze opleiding is dat zij nu beseffen dat ze handvatten hebben om concreet met de taalvaardigheid van studenten aan de slag te gaan. Taal is niet langer een individuele, maar een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Heldere doelen en taken verminderen zo niet alleen de studielast van de studenten, maar ook de werklast van de docenten.

5. Tot slot

Vrijwel elke vraag die we krijgen, valt onder een van de 3 C's. Dat betekent dat er altijd een mogelijkheid is om samen te kijken naar de taalontwikkelkansen binnen onderwerpen die door docenten als urgent ervaren worden. Die urgentie vergroot zowel het draagvlak voor aandacht voor taal als de mogelijkheden en verantwoordelijkheden van opleidingen hierin. Eenmaal in gesprek biedt dit ons kansen om ook aan de slag te gaan met de andere C's, waardoor we stap voor stap richting een succesvol curriculum en taalbeleid kunnen gaan.

Referenties

- Biggs, J.B. (1999). *Teaching for Quality Learning at University*. Buckingham: Open University Press.
- Cummins, J. (1979). "Linguistic Interdependence and the Educational Development of Bilingual Children". In: *Review of Educational Research*, 49 (2), p. 222-251.
- Eerd, B. van (2014) "Taalbeleid en taalontwikkellend onderwijs bij de Hogeschool van Amsterdam". In: A. Mottart & S. Vanhooren (red.). *Achtentwintigste Conferentie Onderwijs Nederlands*. Gent: Academia Press, p. 98-103.
- Kruiningen, J. van (2023). *In verband met taal: naar een gedeelde kennisbasis voor taalbewust hoger onderwijs*. Rotterdam: Hogeschool Rotterdam Uitgeverij.